

Oya Katoğlu'nun Eserlerindeki Kadın İmgesi Üzerine Bir Değerlendirme

An Evaluation on the Image of Women in Oya Katoglu's Works

Gizem Nur KAYMAKÇI

Sanat Tarihi Bilim Uzmanı
kaymaknur9@gmail.com
0000-0001-5582-2229

Araştırma & Yayın Etiği

Bu makale en az iki hakem tarafından incelenmiş, iThenticate yazılımı ile taranmış, araştırma yayın ve etiğine aykırılık tespit edilmemiştir.

Research & Publication Ethics

This article was reviewed by at least two referees, a similarity report was obtained using iThenticate, and compliance with research/publication ethics was confirmed.

CC BY-NC 4.0

Bu makale [Creative Commons Attribution-NonCommercial License](#) altında lisanslanmıştır.

This paper is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial License](#)

Copyright ©

Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Sakarya/TÜRKİYE

Sakarya University, Institute of Social Science,
Sakarya/TURKEY

Atıf/Citation

Kaymakçı, Gizem Nur . "Oya Katoğlu'nun Eserlerindeki Kadın İmgesi Üzerine Bir Değerlendirme". Akademik İncelemeler Dergisi 17 / 2 (Ekim 2022): 131-153 .
<https://doi.org/10.17550/akademikincelemeler.1152595>

Not/Note

Bu çalışma 13/01/2022 tarihinde Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Anabilim Dalı programında kabul edilen "Çağdaş Türk Resminde Bir Naif Ressam: Oya Katoğlu" başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Makale Türü/Article Type: Araştırma Makalesi/Research Article
Geliş Tarihi/Date Received: 01.08.2022
Kabul Tarihi/Date Accepted: 01.10.2022
Yayın Tarihi/Date Published: 15.10.2022

ISSN: 1306-7885

E-ISSN: 2602-3016

Cilt/Volume: 17 | Sayı/Issue: 2 |
Yıl/Year: 2022 (Ekim/October)

16. yıl

Oya Katoğlu'nun Eserlerindeki Kadın İmgesi Üzerine Bir Değerlendirme

Öz

Çağdaş Türk resminin önemli kadın sanatçılarından olan Oya Katoğlu, sanat kariyeri boyunca resimlerinde farklı teknikler kullanarak birçok konuyu ele almış, çok yönlü bir sanatçıdır. Katoğlu'nun çalıştığı temalardan biri olan kadın teması, sanatçının sıklıkla kullandığı bir konudur. Bu kapsamda araştırmada Oya Katoğlu'nun kadın temasını işlediği resim ve kitap kapak kompozisyonları ele alınmıştır. Çalışmada, sanatçının diğer konuları kadar önemli bir yer tutan kadın temasını gün ışığına çıkarmak amaçlanmıştır. Konu hakkında yazılmış akademik bir çalışmanın olmaması araştırmayı önemli kılar. Katoğlu ilk resimlerinde Anadolu kadınlarının hayatına yönelirken, geç dönem çalışmalarında ise kadın figürlerini dışavurumcu bir yaklaşımla resmetmiştir. Tuvallerinde bu temayı istikrarlı olarak görselleştiren sanatçının çalışmaları, kadın konulu yazın dünyasının kitaplarını süslemiştir. Oya Katoğlu, kadın sanatçıların yer aldığı dünya çapında düzenlenen yarışmalara katılarak dereceler elde etmiştir. Katoğlu naif bir ressam olmasına rağmen konularında toplumsal ve eleştirel çalışmalara yer vermesi yönüyle diğer Türk naiflerini etkilemiştir. Oya Katoğlu, diğer Türk naiflerine oranla çalışmalarında minyatür tekniğine daha fazla başvurmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sanat Tarihi, Oya Katoğlu, Kadın Teması, Naif Resim, Anadolu.

An Evaluation on the Image of Women in Oya Katoglu's Works

Abstract

Oya Katoglu, one of the most significant female artists in contemporary Turkish painting, is a versatile artist who has dealt with a wide range of topics in her paintings by employing a variety of styles. The theme of women, one of the themes that Katoglu works with, is a subject that the artist frequently uses. The painting and book cover compositions of Oya Katoglu that deal with the issue of women are explored in this context. The study's goal is to bring to light the theme of women, which is equally essential as the artist's other subjects. The absence of an academic study written on the subject makes the research important. While her early paintings concentrated on Anatolian women's lives, Katoglu eventually represented female figures in an expressive manner. The artist's works, which frequently depict this topic in her paintings, adorned the books of the women's literature world. Oya Katoglu has earned degrees by participating in competitions organized around the world in which female artists take part. Despite being a naive painter, Katoglu impacted other Turkish naive by including social and critical analyses in her topics. Compared to other Turkish naives, Oya Katoglu has applied more to miniature technique in her works.

Keywords: Art History, Oya Katoglu, the Theme of Woman, Naive Painting, Anatolia.

Giriş

Türk resminde kadın sanatçılar Cumhuriyet dönemiyle birlikte etkin bir rol oynamaya başlar. Mihri Müşfik Hanım, Güzin Duran, Nazlı Ecevit, Hale Asaf ve Fahrelnissa Zeid gibi değerli isimler örnek olarak gösterilebilmektedir. Bu ressamların işlediği konulardan biri de kadın teması olmuştur. Bu temanın, kadın ressamlar tarafından ele alınmasında görülen artış oldukça önemlidir. Kadın temasını işlemiş bir ressamın kızı olan Oya Katoğlu da bu konuyu ele alan ressamlarımıza bir örnektir. Sanat tarihi eğitimi alan ressam, sanatsal bir çevrede büyümüş birçok farklı konu, teknik ve malzemelerde çalışmalar üretmiştir. Oya Katoğlu'nun sanat eserlerini naif bir üslupla resmettiği görülmektedir.

Naif¹ sanatın ortaya çıkışı incelendiğinde; 19. yüzyılın sonlarında Fransa'nın başkenti Paris'te profesyonel resim eğitimi almamış sanatçılar tarafından naif

¹ Naif, Latince kökenli bir sözcük olan "nativus" kelimesinden gelmektedir. Saf, doğal, yalın ve yapmacıksız gibi çeşitli anlamlar ifade etmektedir (Erzen, 1997, 1331; Aksoy, 1990, 5).

resmin temelleri atılsa da 20. yüzyıldan itibaren geniş kitlelere yayılarak çeşitli ülkelerde varlığını sürdürmüştür (Erzen, 1997, 1332; Özsezgin, 1981, 155; Manukyan, 1999, 40).

Manukyan (1999, 40,44) ve Özsezgin (1981, 159) göre, dünyanın farklı köşelerinde yayılım gösteren naif resim, ülkemizde etkisini tam anlamıyla 1955'li yıllardan sonra geç bir tarihte göstermiştir. Bu döneme geniş bir bakış açısıyla bakıldığında, çağdaş Türk sanatçıların soyut sanat eğiliminde eserler verdiği döneme denk geldiği anlaşılmaktadır (Büyükişleyen, 1991, 89). Çoğu araştırmacı ve sanat eleştirmeni naif resmin 1955'li yıllarda başladığında fikir birliği içerisinde olmasına karşın, ülkemizde görülen naif resmin özelliklerinin çok daha eskiye dayandığını düşünmektedirler (Erzen, 1997, 1332; Özsezgin, 1981, 157-58; Manukyan, 1999, 44). 1955'li yıllardan daha sonra resim tarihimizde görülmeye başlayan naif sanat ile ilgili yazılar, 1960 yılından itibaren yaklaşık on yılı aşkın bir süre sonra sanat tarihçileri ve eleştirmenleri tarafından araştırılıp tartışılmıştır (Tansuğ, 1999, 311). Sanat eleştirmeni ve sanat tarihçisi Prof. Dr. Kaya Özsezgin ile Naif ressam Fahir Aksoy, naif resmin özelliklerini, ülkemizi temsil eden sanatçıları ve düzenlenen sergilerle ilgili çeşitli yayınları literatüre kazandırarak katkıda bulunmuştur. Türk naif resminin önde gelen isimlerinden olan Fahir Aksoy (1990, 61-64), çağdaş Türk resminde naif resimle ilgili kaleme alınan kapsamlı yayımlardan biri olan *Naif Sanat ve Türk Naifleri* adlı eserinin son sayfalarında, bu türde eser veren sanatçıların isimlerini iki başlıkta toplayarak sanat hayatlarına kısaca değinmiştir. Bu sanatçılardan biri de "Sanat Eğitiminden Geçen Naifler" içerisinde yer verdiği, makale kapsamında ele alınan Oya Katoğlu'dur.

Makalede Oya Katoğlu'nun kadın temalı resim ve kitap çalışmaları karşılaştırmalı ve kronolojik olarak ele alınmıştır. 1966-1992 yılları arasındaki kadın temalı eserleri olarak sınırlandırılmıştır. Sanatçının yıllara göre eserlerinde görülen gelişim ve dönüşümler incelenmiştir. Birçok sanatçıyı etkileyen Oya Katoğlu'nun, diğer resimlerine oranla geri planda kalmış olan kadın temalı eserlerinin araştırılıp öne çıkarılması çalışmanın amaçlarından biridir. Araştırmada kitap, dergi ve sergi kataloglarından faydalanılmıştır. Sanatçının resimleri üzerinden okumalar yapılmış ve eserleri analiz edilmiştir. Araştırma, Oya Katoğlu'nun hayatı veya kadın konulu eserlerinin anlatıldığı güncel bir süreli yayın bulunmaması yönüyle literatüre katkısından önemlidir. Kadın temasını toplumsal konulara değinerek ele alan sanatçının, bu konudaki eserleriyle toplumu ve diğer naif ressamı büyük bir ölçüde etkilediği düşünülmektedir.

1. Oya Katoğlu'nun Sanat Yaşamı

Türk naif resmin öne çıkan isimlerinden Oya Katoğlu, 15 Şubat 1940 yılında İstanbul'da doğmuştur (İslimyeli, 1969, 403). Küçük yaşlardan itibaren entelektüel bir sanat çevresinde büyüyen Katoğlu, sanatçı bir anne ve ressam bir babanın kızı olarak dünyaya gelmiş ve yetiştiği sanatsal ortamdan etkilenmiştir.

Şekil 1: Oya Katoğlu Kadın Temalı Resimlerinin Önünde.

Kaynak: (www.beyazart.com, 14 Aralık 2018).

1959 yılında Ankara Koleji'nden mezun olmasının ardından sanatla ilgili olan Katoğlu, 1960 yılında kazandığı Ankara Üniversitesi, Sanat Tarihi Bölümü'nde lisans öğrenimine başlar ve 1964'te eğitimini tamamlar (Aksoy, 1990, 62; Kaymakçı, 2022, 70; İslimyeli, 1969, 403).

Sanatçı, 1963 yılından itibaren profesyonel olarak babası Turgut Zaim'den resim dersleri almaya başlamıştır. Katoğlu'nun babası, Devlet Güzel Sanatlar Akademisi'nin Çallı Atölyesi'nde resim eğitimi görmüş sanatçılarıdır. Oya Katoğlu, guaj, yağlı boya, akrilik, sulu boya, serigrafi ve litografi gibi tekniklerle ve kâğıt, karton, tuval ve seramik gibi birçok farklı malzemelerle resimler yapmıştır (Görünür, 1997, 969; Tansuğ, 1999, 373; Kaymakçı, 2022, 69, 96)(Şekil 1). Sanatçı, yazar ve araştırmacıların kitapları için kapak kompozisyonları tasarlamaya 1965 yılında başlar. Farklı türlerde eser veren Katoğlu, ilerleyen yıllarda çalışmalarına afiş tasarımları, mezar taşı desenleri, özel tasarım seramik tabaklar ve özgün baskı resimlerini de ekler.

Resim yapmayı kendisine bir amaç edinen Katoğlu, yurt içi ve yurt dışında ün kazanmıştır. Sanatçının çalışmaları ülkemizdeki ve Avrupa'daki bienallerde, kişisel ve karma sergilerde 1965'ten itibaren aktif olarak yer almaya başlamıştır. Bu sergi ve yarışmalarda Katoğlu, çeşitli dereceler ve ödüllerin de sahibi olur.

Şekil 2: Oya Katoğlu'nun "Ankara'da Çarşı Sokağı" Adlı Resmi, T.ü.y.b.

Kaynak: (Katoğlu, 1973).

Sanatçının bugüne kadar almaya layık görüldüğü önemli ödüllerden biri de UFACSI Yarışması'dır. Saygın bir yere sahip uluslararası bu yarışmaya, sadece kadın sanatçıların katıldığı bilinmektedir. 1972 yılında düzenlenen yarışmaya ülkemizden katılan dört sanatçıdan biri de Oya Katoğlu'dur. Sanatçı yarışmaya Dışişleri Bakanlığı aracılığıyla bizzat davet edildiğini röportajlarında aktarmıştır. Katoğlu'nun "Ankara'da Çarşı Sokağı" isimli pazar ve şehir temasını bir tuval üzerine aktardığı yağlı boya eseri, birincilik ödülünü kazanmıştır. Dönemin yayınlarında, sanatçının Şekil 2'deki yapıtı hakkında sergideki herkes tarafından ilgi gördüğüne dikkat çekilmiştir (Kaymakçı, 2022, 143-144; Soundry, 1972, 22; İslimyeli, 1980, 87; Anonim, 1972, 8; Katoğlu, 1973, 13).

Anadolu hayatı ve insanını betimleyen sanatçının kompozisyonları incelendiğinde çoğunlukla çeşitli şehirler, farklı tipolojilerde mimari yapılar, kadın ve çocuk, pazar, pencere temalarını resmettiği anlaşılmaktadır.

2. Oya Katoğlu'nun Kadın Temalı Çalışmaları

Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun "güçlü kadın ressamımız" diyerek övgü dolu sözlerle bahsettiği Oya Katoğlu'nun tuvallerinin vazgeçilmez konularından biri de kadın temasıdır (Eyüboğlu, 1973, 30). Daha önceki satırlarda bahsi geçen konulardan Oya Katoğlu'nun günümüzde sevilen ve beğenilen eserleri arasında Anadolu yaşamı ve pazar temalı eserleri gelmektedir. Sanatçının kadın temalı eserlerinin ise diğer resimlerine oranla geri planda kaldığı anlaşılmaktadır. Öte yandan Katoğlu'nun kadın temasını ele aldığı resimler de Anadolu yaşamını aktardığı çalışmalar kadar zengin görünümlere ve içeriğe sahiptir.

Katoğlu, Anadolu kadınının günlük hayatı içerisindeki işlerine, toplumdaki yeri ve önemine kompozisyonlarında değinmiştir. Naif bir ressam olmasına rağmen, küçük yerleşim alanlarındaki kadınların toplumsal sorunlarına da yönelir. Oya Katoğlu'nun eserlerinde kadın temasına, 1966-1992 yılları arasında ağırlık verdiği ve bugüne kadar toplam yirmi iki tuval resmi ve iki kapak kompozisyonu olmak üzere toplam yirmi dört çalışması olduğu tespit edilmiştir. Sanatçının bu makaledeki

en erken tarihli kadın temalı eseri 1966 yılında yapılan “Kadınlar” adlı eseriyle, en geç tarihli çalışması ise 1992 yılına ait “Hanımın Çiftliği” adlı resmidir (Şekil 3, 15).

Şekil 3: Oya Katoğlu, “Kadınlar”, 1966, K.ü.g.b, 47,5 x 65,5 cm, Akbank Resim Koleksiyonu.

Kaynak:(www.digitalssm.org, 31 Ekim 2020).

Sanatçı sırasıyla “Kadınlar” (1966), “Gelin Evini Ziyaret” (1969), “Döne Yahut Oğlan Çocuğu Bekleyişi” (1971), “Emziren Kadın” (1973), “Pencere Sefası I” (1973), “Tavukları Besleyen Çiftçi” (1974), “Gün Batımı” (1985), “Yarın Ne Getirecek?” (1985), “Eski Hamam, Eski Tas” (1986), “Yalnızlık” (1989-90), “Ana Oğul” (1989-90), “Günlerden Bir Gün” (1990), “Mor Kayalar” (1990), “Kıyı Keyfi” (1990), “Göl” (1989-1991), “Dışarda Soğuk Var” (1991), “Sabah Akşam” (1991), “Hamama Giren Terler I” (1991), “Hanımın Çiftliği” (1992) isimli kadın temalı eserlerini üretmiştir. Bu resimlerinin yanı sıra tarihsiz “Mahalle” adlı çalışması ve “İsimsiz” iki eser daha gerçekleştirebilir (Şekil 14).

2.1. Tuvallerinde: Kadın Teması

Makalede yer alan ilk kadın temalı resmi Akbank Resim Koleksiyonu’nda bulunan, 1966 yılında kâğıt üzerine guaj tekniğindeki “Kadınlar” adlı eseridir. Sanatçının çalışmasında (Şekil 3), bir işle uğraştıkları anlaşılabilir kadınları, eski ahşap bir evin önünde beyaz renkli küfelerle birlikte resmetmiştir. Bu kompozisyondaki figürlerin kıyafetleri diğer kadın temalı eserlerine oranla daha sade ele alınmakla birlikte, sınırlı renk kullanımı ve az motif anlayışı prensibiyle yapılmıştır. Figürlerin yazmalarında köklü bir geçmişe sahip el sanatı ürünü olan Tokat yazmalarını resmettiği düşünülmektedir. Bu resim, ilk çalışmalarından itibaren el sanatlarının ve folklorik öğelerin kompozisyonlarında ne kadar önemli bir yer tuttuğunun kanıtıdır. Katoğlu’nun küçük detaylara önem vermesi kompozisyonlarının estetik yönünü artırırken eserlerine belgencilik özelliği de kazandırmıştır.

Küçük ölçülerde resme başlayan sanatçının büyük ölçülerde eserleri de vardır. Bu resimlerden biri olan 135 x 220 cm boyutlarındaki “Gelin Evini Ziyaret” adlı yağlı boya teknikli eseridir (Şekil 4). Sanatçı, kompozisyonun arka planındaki evin penceresinden ziyaretçileri izleyen gelini küçük bir detayda betimlemiştir. Büyük bir konu zenginliğine ve çeşitliliğine sahip bu resim, Anadolu kadınlarıyla birlikte ele alınmıştır. Özellikle sanatçının kompozisyonda çok fazla kadın figürünü resmetmesi, gelin evini ziyarete gelen neşeli düğün kalabalığının vurgulanmasını sağlar. Sanatçının kompozisyonda düğünün önemli figürlerinden biri olan geline odaklanmak yerine Anadolu kadınlarını ön plana çıkarması oldukça önemlidir.

Böylece ressam her detayda başka bir kadının yaşamını aktarmıştır. Katoğlu, “Gelin Evini Ziyaret” adlı eserindeki figürlerin kıyafetlerinde “Kadınlar” adlı çalışmasına oranla daha fazla renk ve motif kullanmıştır (Şekil 3-4). Sanatçının büyük boyutlarda tuval kullanması ve yağlı boya tekniğine geçmesiyle birlikte figürlerin boyutlarını küçültürerek detay zenginliğine yer vermeyi tercih etmiştir. Resimdeki Anadolu kadınlarının her birinin kıyafetinin farklı renkte ve desene sahip olması ve çeşit çeşit yazmaları örnek olarak gösterilebilir.

Şekil 4: Oya Katoğlu, “Gelin Evini Ziyaret”, 1969, T.ü.y.b, 135 x 220 cm.

Kaynak:(www.gittigidiyor.com, 31 Mayıs 2022).

Sanatçının “Gelin Evini Ziyaret” isimli tablosundan iki sene sonra farklı bir kadın temasına yöneldiği görülmektedir. Oya Katoğlu, bu eseriyle birlikte toplumsal eleştiride bulunduğu resimler de yapmaya başlar. Bu konuya örneklerden biri de 1971 tarihli “Döne Yahut Oğlan Çocuğu Bekleyişi” çalışmasıdır (Şekil 5). Sanatçı, resimdeki figürleri anıtsal bir şekilde konumlandırmıştır. Bu resimdeki odak noktası olan annenin, etrafını yakın yaş gruplarındaki kız çocukları sarmaktadır. En küçük çocuğunu kucağında taşıyan annenin başka bir çocuk daha beklediği anlaşılmaktadır. Aynı desen ve renklerde giydirilmiş kızların ikiz olduğu görülmektedir. Yedi kız çocuğu olmasına rağmen annenin erkek çocuğu bekleyişini ele alan çalışma Anadolu’da sıklıkla karşılaşılan bu durumu eleştirmektedir. Beyaz horoz figürü erkek çocuğu bekleyişinin göstergesidir. Sanatçı, bu çalışmasında kadınların yaşadığı zorluklardan birine ışık tutmayı amaçlamıştır. Naif ressamın konularında toplumsal mesaj vermesi ve yüzünü topluma dönmesi Türk naif resmi için önemlidir.

Katoğlu “Döne Yahut Oğlan Çocuğu Bekleyişi” resmi ile başladığı anne figürüne çalışmalarında daha fazla yer vermeye başlamıştır. 1971-1973 yıllarına gelindiğinde anne ve çocuk temaları üzerinde yoğunlaşan Katoğlu, anne olmasının ardından kompozisyonlarının detaylarında görülen çocuk figürlerini resimlerinin konularına ekler. Sanatçı Şekil 6’daki 1973 tarihli “Emziren Kadın” eserinde anne temasını işlemiştir. Kompozisyonun merkezinde bulunan bu anne kucağındaki acıkmış olan çocuğunu emzirmekteyken, sağ taraftaki kadın figürünün elinde emzik bulunması kompozisyonun odağının anne ve çocuk figürü olduğunu göstermektedir.

Şekil 5: Oya Katoğlu, “Döne Yahut Oğlan Çocuğu Bekleyişi”, 1971.

Kaynak: (Eyüboğlu, 1973, 31).

Pencere temalı eserleri içerisinde en erken tarihi tespit edilebilen “Pencere Sefası I” ismini verdiği çalışmasında Katoğlu, kadını konu edinen bir eser gerçekleştirir. İki temayı bir tuvalde işleyen sanatçı bu naif resminde, Osmanlı tasvir sanatı konularından esinlenmiştir. Sanatçı, pencereden bakan kadın figürlerini ilk çalışmalarından başlayarak son çalışmalarına kadar detaylarda sıklıkla aktarmıştır. Şekil 7’de pencere önündeki kediyi seven Anadolu kadınının günlük yaşamından bir kesit sunulmuştur.

Şekil 6-7: Oya Katoğlu, “Emziren Kadın”, 1973, T.ü.y.b, Özel Koleksiyon; Oya Katoğlu, “Pencere Sefası I”, 1973, T.ü.y.b, Özel Koleksiyon.

Kaynak: (Zimmer, 1974, 15-16).

Bu resimden bir yıl sonra 1974’te kadın temalı bir eser daha gerçekleştirir (Şekil 27). Sanatçı “Tavukları Besleyen Çiftçi” adını verdiği bu resimde, hayvanlarıyla ilgilen bir kadını geleneksel kıyafetler içerisinde resmetmiştir. Hayvan sevgisini ve hayvancılıkla uğraşan çiftçi kadınının anlatıldığı bu resimler benzer çizgidedir (Şekil 7, 27). İki resimde de zengin renk ve motiflerde kıyafetler resmedilmekle birlikte yazmalar ön plana çıkarılmıştır. Şekil 7’de iğne oyalı beyaz yazmalı kadın resmedilirken, Şekil 27’de ise baş bağlama stili ön plandadır. Geniş renk skalasından oluşan bu resimlerinde sanatçı, beyaz, kahverengi ve siyah renklerde hayvan figürleriyle kompozisyonu dengeler. Katoğlu’nun bu eserleri diğer naif kadın sanatçıları da etkilemiştir (Şekil 27-28).

Oya Katoğlu, Anadolu yaşamı, şehirler, pazarlar ve pencere konulu diğer çalışmalarının detaylarında da kadın temasını sıklıkla aktarır. Sanatçı bu konulardan biri olan çeşitli pazar yerlerinde üreten veya satış yapan kadın figürlerinin dışında, sosyalleşen kadın figürlerine de yer vermiştir. Sanatçı, kompozisyonlarını Şekil 8'de görülen büyük beyaz pazar şemsiyeleriyle ya da bu türdeki diğer çalışmalarında küfeler, sepetler ve çizgili kilimler ile zenginleştirmiştir.

Şekil 8-9: Oya Katoğlu, "Yarın Ne Getirecek?", 1985, T.ü.y.b, 70 x 50 cm, Özel Koleksiyon;
Oya Katoğlu, "Gün Batımı", 1985, T.ü.y.b, 150 x 75 cm, Özel Koleksiyon.

Kaynak: (Özsezgin, 1988, 362-363).

Oya Katoğlu'nun 1985 tarihli "Gün Batımı" adlı eserinde Osmanlı'nın simgesel yapılarından birinin hemen önünde, kilimler üzerinde arkadaşlarıyla dinlenen Anadolu kadınlarını resmettiği görülmektedir (Şekil 9). Sanatçı arka planda mor bir gün batımının yükseldiği manzarada geleneksel Türk evlerinin bulunduğu bir kasabayı aktarmıştır. Bu kompozisyonda Katoğlu, Şekil 7'de ve 27'de olduğu gibi beyaz hayvan figürlerine yer vererek, canlı renkleri dengeler. Oya Katoğlu'nun kadın temalı eserleri aslında Anadolu yaşamının içerisinden birer kesittir. Bunun en önemli sebebi Osmanlı'nın simge yapılarıyla birlikte geleneksel Türk mimarisine, taş döşeli sokaklarına ve folklorik malzemelere yer vermesidir (Şekil 8-9).

Sanatçının 1986 yılında başkent Ankara'da Tanbay Galerisi'nde ikinci kişisel sergisini düzenlediği bilinmektedir. Bu sergi için ürettiği kırk yedi adet çalışmasından biri de kadın temalı "Eski Hamam, Eski Tas" (1986) isimli Şekil 10'da yer alan eserdir. Oya Katoğlu'nun ikinci kişisel sergisini ziyaret edenler arasında gazeteci Önder Şenyapılı ve Sanat Tarihi alanında önemli araştırmalar yapan sanat tarihçisi Prof. Dr. Günsel Renda da vardır. "Rekor" başlıklı yazısında, Şenyapılı'ya göre (1989, 244) Katoğlu'nun "Eski Hamam, Eski Tas" resmi ile "Üç Sembol" adlı çalışması üslubunda görülecek olan yeni bir başlangıcın belirtisidir. Oya Katoğlu İstanbul'da Benadam Galerisi'nde (1991-1992) son kişisel sergisi için bir hamam sahnesi daha resmetmiştir. Triptiğin ilk parçası olan "Hamama Giren Terler I" (1991) adlı resimde, sanatçı kadınlar hamamını konu almıştır (Edgü, 1992, 3-20)(Şekil 24).

Şekil 10: Oya Katoğlu, “Eski Hamam, Eski Tas”, 1986, T.ü.y.b, 80 x 100 cm.

Kaynak:(sergirehberi.com, 12 Ekim 2020).

Bu iki resimde hamamının sıcaklık bölümündeki kadınları çocuklarıyla resmetmiştir. Şekil 10’da kompozisyonun merkezine konumlandığı naif üsluplu figürlerini büyük resmederken Şekil 24’te gruplar halinde daha küçük ele alır. Genellikle tuvallerinde kahverengiye detaylarda kullanan sanatçının, ilk resminde bu rengin ağırlıkta olması dikkat çekicidir. “Eski Hamam, Eski Tas” resminde sanatçı kadın figürlerinde takılara yer vermiştir. Kurnadan akan suyu, çizgisel olarak minyatür tekniğinde resmetmiştir. Oya Katoğlu’nun “Hamama Giren Terler I” adlı çalışması “Eski Hamam, Eski Tas” resmine oranla geniş bir renk skalasından oluşmuştur. Beş sene arayla açtığı kişisel sergilerinde bulunan kadın temalı bu iki resimden, Katoğlu’nun üslup ve tekniğindeki gelişim görülmektedir. İç mekân resimlerini titiz bir işçilikle çalışan sanatçı, “Hamama Giren Terler I” resminde fil gözü açıklıklarına, sivri kemerler üzerinde taşınan kubbeye, duvarlarda mavi renkli çinilere varıncaya değin detaylandırır. Bu iki resim konu seçimi bakımından geleneksel minyatür sanatı kaynaklıdır.

Yapılan araştırmalarda, Oya Katoğlu’nun ürettiği son yıllardaki eserlerinde imgesel anlatımı güçlendirdiğiyle ilgili bilgilere yer verilmiştir. Kompozisyonlarında işlediği Anadolu insanını, farklı bir yaklaşımla ele alarak Anadolu insanının iç yaşantısını da resmetmeye başlamıştır (Gültekin, 1992, 128; Kaymakçı, 2022, 107). Dolayısıyla naif ressamın bazı eserlerinde Dışavurumculuk görülür. Kadın temalı eserlerinde Dışavurumculuk ve merak duygusunu ön plana çıkaran ressamın, aynı yıllarda ürettiği “Yalnızlık” ve “Ana Oğul” (1989-1990) eserleri ile 1990 tarihli “Günlerden Bir Gün” çalışması bu resimlere örnek gösterilebilir. Sanatçı “Yalnızlık” ve “Ana Oğul” isimli çalışmalarında bireylerin duygularını, bir hikâyeye şeklinde seyirciye aktararak yorumlamasına olanak sağlar (Şekil 11-12).

Şekil 11’de yer alan “Yalnızlık” çalışmasında kompozisyonun merkezinde resmedilen köprünün ortasındaki anne ile çocuklar izleyiciyle göz teması kurar. Figürlerin yüz ifadesi resmin ismine atıfta bulunmaktadır. Resmin arka planından ön planına doğru hızla akan nehir, figürlerin yalnızlığını güçlendirmiştir. Kompozisyondaki akarsular ile kayalıkların resmediliş biçimi minyatür tekniğinde ve çizgiseldir.

Katoğlu’nun T.C. Ziraat Bankası Resim Koleksiyonu’ndaki “Ana Oğul” çalışması incelendiğinde, ilk olarak sade bir kompozisyon gibi görülse de, resmin konusuyla ilgili üç farklı yorum bulunmaktadır. Dışarıdaki manzaraya sırtını dönen anne figürü, üzgün ve düşünceli olarak betimlenmiştir (Şekil 12). Resmin isminden yola

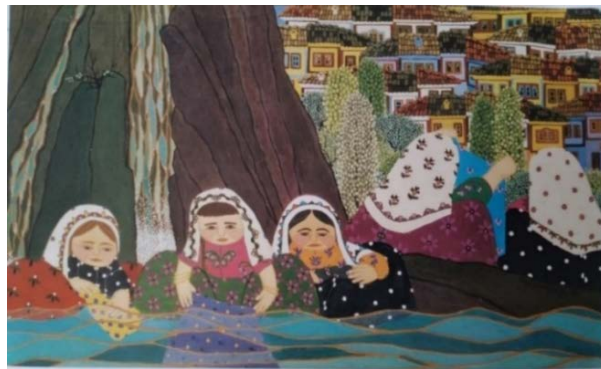
çıkılarak anne figürünün bir erkek çocuğu olduğu düşünüldüğünden eserle ilgili üç farklı yorum ortaya çıkmaktadır. Bu düşüncelerden ilki annenin arkasındaki uçurtmanın sahibinin kadının çocuğu olabileceği yorumudur. İkinci düşünce ise hareketli uçurtma ile annenin üzgün durumu figürün iç dünyasında karşıtlık yaratmaktadır. Uçurtmayla oynayan çocuğun gözükmemesi ve annenin bu manzaraya arkasını dönmesi çocuğunu kaybeden acılı bir annenin betimlendiğini de düşündürmektedir. Öte yandan üçüncü düşünce ise bu kadın figürünün eliyle karnını tutması hamile olabileceğidir. Arka plandaki uçurtma sembolik olarak annenin hamile olduğunu veya bebeğin habercisi olarak resmedilmiş de olabilir. Kompozisyonda sadece anne figürünün resmedilmesi ve çocuğa yer verilmemesi, bu üç farklı yorumdan ikincisini daha baskın hale getirir. Şekil 11 ve 12'den de anlaşılacağı üzere Katoğlu, kadını ele aldığı konularda zamanla anlatım olanaklarını geliştirmiştir.

Şekil 11-12: Oya Katoğlu, "Yalnızlık", 1989-1990, T.ü.y.b, 38 x 72 cm, Özel Koleksiyon; Oya Katoğlu "Ana Oğul", 1989-90, T.ü.y.b, 38 x 72 cm, T.C. Ziraat Bankası Resim Koleksiyonu.

Kaynak: (Edgü, 1992, 17-18).

Şekil 13: Oya Katoğlu, "Mor Kayalar", 1990, T.ü.y.b, 90 x 55 cm.

Kaynak: (Edgü, 1992, 15).

Sanatçı nehirlerin, akarsuların kenarlarında sosyalleşen ya da günlük işlerini yapan kadınları da ele alır. Bu resimlere "Mor Kayalar", "Kıyı Keyfi" ve "Göl" çalışmaları örnek olarak verilebilir (Şekil 13). Oya Katoğlu, bu resimlerinin arka planlarında Anadolu'nun farklı köşelerini, farklı manzaralarla tuvallerine aktarmıştır.

Çalışmalarını geleneksel Türk evleriyle, köprülerle, kayalıklarla ve çeşit çeşit ağaçlarla ayrıntıcı bir yaklaşımla zenginleştirir.

Şekil 14: Oya Katoğlu, “Mahalle”, Tarihsiz, T.ü.y.b.

Kaynak: (Eyüboğlu, 1973, 29).

Katoğlu'nun bir diğer eseri ise “Mahalle” çalışmasıdır (Şekil 14). Sanatçı, detaylarda farklı birer sahne olarak kadınların günlük yaşantısında omuzlarına yüklenen sorumlulukları ele almıştır. Bu sorumlulukları bir dayanışma halinde birlikte çalışarak yerine getirmeye çalıştıkları görülmektedir. Sanatçı, çamaşır yıkayan ve kurutan, çeşmeden su taşıyan, hamur açan ve bir diğer yandan çocuklarıyla ilgilenen kadınları resmetmiştir. Bu resim Oya Katoğlu'nun, Anadolu'ya dair gözlemlerinin bir yansıması olmalıdır.

Oya Katoğlu, Anadolu yaşamını ve mimari konuları aktardığı resimlerin detaylarında daha önceki satırlarda da belirtildiği gibi pencereden bakan figürleri sıklıkla resmetmiştir. Şekil 7'deki 1973 tarihli “Pencere Sefası I” resmi ile başladığı pencere temalı eserlerini 1991 yılına kadar sürdürür. Pencereleri konu alan “Dışarda Soğuk Var” (1991) ve “Sabah Akşam” (1991) isimli eserlerinde ressam bir kez daha kadın temasına yönelmiştir. Diğer pencere temalı eserleri arasında ön plana çıkan “Dışarda Soğuk Var” çalışmasında bir evin iç mekânı ele alınmıştır (Şekil 22). Katoğlu, iç mekânda pencerelerde, el sanatı ürünü olan beyaz tığ işi dantel tüllere, raflarda seramik kâselere, sedirlerdeki desenli kumaşlar ile kanaviçe örtülere kadar resmetmiştir.

Şekil 15: Oya Katoğlu, “Hanımın Çiftliği”, 1992, T.ü.y.b, 70 x 100 cm, Mesrure ve Ahmet Yücekök Koleksiyonu.

Kaynak: (Atagök, 1993, 57).

1993 yılında düzenlenen “Cumhuriyetten Günümüze Kadın Sanatçılar” sergisinde altmış kadın sanatçının içerisinde, geç tarihli yağlı boya çalışmalarından olan “Hanımın Çiftliği” (1992) eseri ile Oya Katoğlu da bulunmaktadır (Atagök, 1993, 57; Kaymakçı, 2022, 150)(Şekil 15). Mesrure ve Ahmet Yücekök Koleksiyonu’ndaki bu eserinde, portakal ağaçlarının oluşan çiftliğin başındaki hanımın yaşantısından bir kesit sunulmuştur. Diğer resimlerinden farklı olarak, çiftliğin hanımının birçok kişiyi yönlendirmesiyle güçlü bir kadın simgesi oluşturulmuştur.

2.2. Kitap Kapak Kompozisyonlarında: Kadın Teması

Oya Katoğlu, Anadolu yaşamıyla birlikte Anadolu kadınlarının dünyasını sanat kariyerinin ilk yıllarından itibaren tuvallerine aktarmıştır. Gözlemlerini büyük bir dikkatle resimleyen sanatçı, konularında anlatım olanaklarını geliştirmiştir. Çok yönlü çalışmaları bulunan sanatçı, 1982 ve 1983 yıllarında kadın ve aileyle ilgili iki kitabın kapak tasarımını yapmıştır (Şekil 16-17).

Şekil 16-17: Oya Katoğlu'nun 1982 yılında *Türk Toplumunda Kadın* Kitabı İçin Yaptığı Kapak Düzeni ile 1984'te Ürettiği *Türkiye’de Ailenin Değişimi: Yasal Açısından İncelemeler* Kitap Kapağı Tasarımı.

Kaynak: (Abadan Unat, 1982; Ortaylı vd., 1984).

Sanatçı çalışmalarında kadın figürünü sıklıkla resmeden naif ressamların başında gelmektedir. Oya Katoğlu, bu kez Anadolu kadının toplumsal sorunlarına eğildiği resimlerini bir yağlı boya çalışmasında değil toplumsal konulu bir kitabın kapak kompozisyonunda yer verir.

Türk Toplumunda Kadın (1982) isimli aile ve kadın konulu bu kitabın kapak tasarımı için araştırmacılarının Oya Katoğlu’nu seçmesi kadın temalı yağlı boya çalışmalarında yer verdiği toplumsal mesajlarının izleyiciye ulaştığının bir işaretidir (Şekil 16).

Sanatçı *Türkiye’de Ailenin Değişimi Yasal Açısından İncelemeler* ve *Türkiye’de Ailenin Değişimi Sanat Açısından İncelemeler* (1984) isimli iki ciltten oluşan kitapların kapaklarını resimlemiştir. Kitabın birinci cildinde ressam Turgut Zaim ve Oya Katoğlu’na değinen Prof. Dr. İlber Ortaylı, aile temasını tuvallerinde işleyen bu iki sanatçıya dikkat çekmiştir (Ortaylı, 1984, 191; Kaymakçı, 2022, 140). Katoğlu, 1984 yılında basılan bu kitaba ait kapak tasarımını 1983’te üretmiştir (Şekil 17). Bu kapak kompozisyonunda da tuval resimlerinde olduğu gibi toplumsal bir eleştiriye yer verir. Oya Katoğlu’nun evin içinde dengenin sağlanabilmesi için eşit kollu teraziye

kullanması sembolik olarak kadın ve erkek eşitliğine vurgu yaptığının bir göstergesidir. Bu eşitliği çocuk figürleriyle desteklemiştir. Titiz bir çalışmanın ürünü olan bu kapak kompozisyonu, taşıdığı mesaj bakımından yağlı boya çalışmaları kadar dikkate değerdir.

Başka kitaplar için ürettiği desenlerinde metin-resim ilişkisi kuran sanatçı, kadın temalı kapak kompozisyonlarında da metnin içeriğine uygun olacak şekilde tasarlamaya özen gösterir. Osmanlı döneminde el yazmalarını resimleyen nakkaşlar da metin-resim ilişkisi kurarak tasvir etmişlerdir. Sanatçının diğer kitap çalışmalarında metin-resim ilişkisi kurması ve kapak kompozisyonlarında aynı tavrı devam ettirmesi, nakkaşlarla benzer bir diğer özelliğidir (Tezcan Kaya, 2009, 455; Kaymakçı, 2022, 163-164).

4. Karşılaştırma ve Değerlendirme

Oya Katoğlu'nun ürettiği yapıtlar değerlendirildiğinde, folklorik malzemeler birlikte ele aldığı naif çalışmalarını minyatür tekniği ve figüratif yansımalar ile resmetmesi yönüyle Türk ve Avrupa naiflerinden farklı bir çizgide ilerlediği görülmektedir. Eserlerinde Batı kültüründen etkilenmeyerek kendi yaşadığı toplumun değerlerini göstermeyi tercih etmiştir.

Sanatçı, kadın temalı eserlerinde konu olarak Avrupa naiflerinden Camille Bombois ile benzer konulu iki resim yapmış olsa da tekniğinde minyatür etkileri görülmektedir. Buna Katoğlu'nun "Mor Kayalar" resmi ile Camille Bombois'in "Çamaşırıcı Kadınlar" resmi örnek gösterildiğinde Katoğlu çalışmasını çoğunlukla desen, renk oyunları ve geleneksel Türk evleriyle zenginleştirmeye çalışmıştır (Şekil 13, 18). Bombois ise eserinde desensiz düz kıyafetlere, ışık-gölgeye, yansımaya ve perspektife yer vermiştir.

Şekil 18-19: Camille Bombois, "Çamaşırıcı Kadınlar", T.ü.y.b, 38,7 x 46,3 cm; Camille Bombois, "İsimsiz", 1935, T.ü.y.b, 46,3 x 61 cm.

Kaynak: (www.bonhams.com, 30 Temmuz 2021).

Camille Bombois 1935 tarihinde gerçekleştirdiği Şekil 19'daki "İsimsiz" çalışması ile Katoğlu'nun 1989'da başlayıp 1990'da bitirdiği "Yalnızlık" adlı kadın konulu eseri benzer kompozisyon şemasına sahip olsa da anlatım biçimleri farklılık gösterir (Şekil 11). Bombois çalışmasında figürleri geri plana atarak doğayı merkeze alırken Katoğlu figürlerin duygularına yer vererek bireyin iç dünyasını yüceltmeyi tercih etmiştir. Katoğlu, Avrupa naiflerine kıyasla anlatımına yeni bir boyut kazandırmıştır.

Oya Katoğlu'nun "Mor Kayalar" ve "Yalnızlık" eserleri babası Turgut Zaim'in konuları ve eserlerini resmediş biçimi yönleriyle birçok benzerlik taşımaktadır. Katoğlu'nun "Mor Kayalar" ve "İsimsiz" olan eseriyle, Turgut Zaim'in "Kırşehir'de Köprü" çalışması örnek olarak gösterilebilir (Şekil 13, 20-21).

Şekil 20-21: Oya Katoğlu, "İsimsiz", T.ü.y.b, 45 x 35 cm, Özel Koleksiyon; Turgut Zaim, "Kırşehir'de Köprü", D.ü.y.b, 54 x 43 cm, N.T. Koleksiyonu.

Kaynak:(www.terakkisanat.com, 10 Ekim 2020; Kocabıyık, 2000, 57).

Turgut Zaim'den resim dersleri alan Oya Katoğlu, sanat kariyeri boyunca çeşitli tekniklerde ve farklı malzemelerde eserler üretmiştir (Görünür, 1997, 969; Tansuğ, 1999, 373; Kaymakçı, 2022, 69, 96). Katoğlu'nun tuval resimlerinin yanı sıra, kitap kapak kompozisyonu ile kitap içi desenler, özgün baskı ve afiş resimleri yaparak çok yönlü çalışmalar gerçekleştirmesinde Turgut Zaim önemli bir rol oynamış olmalıdır.

Katoğlu'nun kompozisyonları incelendiğinde ise başta minyatür tekniği olmak üzere folklorik malzemeler, zengin motif anlayışı ve figüratif etkilerin görülmesinde Zaim'in payı büyüktür. Oya Katoğlu'nun kompozisyonlarındaki teknik, onu diğer naiflerden farklı kılmıştır. Dolayısıyla tekniğini ve konularını babasından miras alan sanatçı, yapıtlarının büyük bir çoğunluğunda Batı kültüründen etkilenmeyip kendi kültürümüze yönelmiştir (Şekil 18-23).

Oya Katoğlu'nun resim sanatını babasından öğrendiği göz önünde bulundurulduğunda, ilk çalışmalarından itibaren birbirinden farklı içeriğe sahip kadın temaları görülmesi Turgut Zaim'den ilham almış olma ihtimalini güçlendirmektedir. Zaim ve Katoğlu kadın temasını ele alırken, kadın figürünü kompozisyonlarının odağı olacak şekilde resmetmişlerdir. Katoğlu, Zaim'in izinden ilerleyerek dönemin değişmekte olan toplumuna ve Anadolu'daki kadın figürlerine dikkat çekmiştir. Oya Katoğlu'nun çalışmalarında günlük ev işleri ve çocuğuyla ilgilenen emektar kadın figürleri artık köy ve yayla yerine Turgut Zaim'den farklı olarak kasaba veya kentlerde karşımıza çıkmaktadır. Konulardaki bu değişimin sebebi iki sanatçının yaşadığı dönemin farklılığından kaynaklanmaktadır. Osmanlı'dan Cumhuriyet dönemine geçişi yaşamış olan Turgut Zaim ile Cumhuriyet döneminde dünyaya gelmiş olan Oya Katoğlu arasındaki farklılık doğal bir sonuçtur. Dolayısıyla iki sanatçı da kadın temalarında farklı konular üzerine yoğunlaşmıştır.

Örneğin Katoğlu'nun kompozisyonlarındaki erkek figürlerinin de kadınlar ile birlikte pazara veya tarlaya gittiği söylenebilmektedir. Kadınların iş yükünün azalması sanatçının kompozisyonlarında dönemin ev yaşantısına Turgut Zaim'e

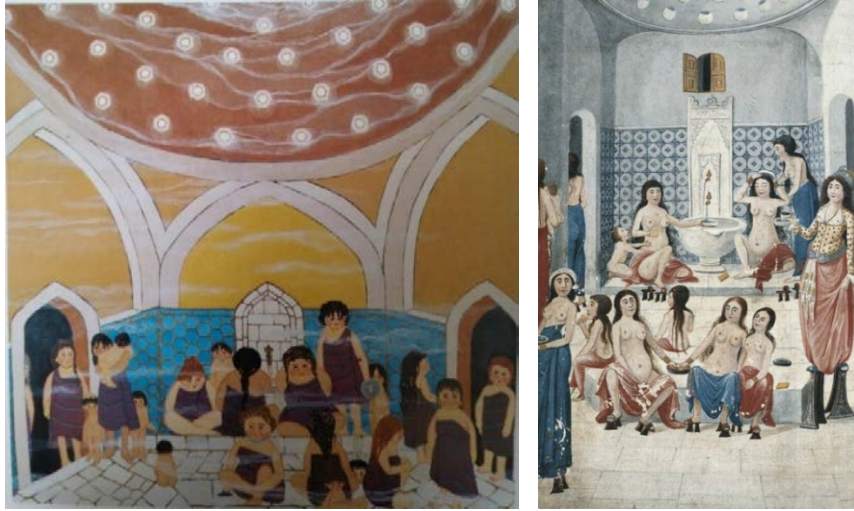
kıyasla daha fazla yer vermesini sağlamıştır. İki sanatçının da tuvalleri incelendiğinde Zaim'in iç mekânı konu aldığı enteriyör çalışmalarında kadın figürlerinin ev işleriyle uğraştıkları görülürken, kızı Oya Katoğlu'nun çalışmalarında ise evlerinde dantel örmek gibi el sanatları ile ilgilendikleri sahneler betimlemiştir (Şekil 22-23).

Şekil 22-23: Oya Katoğlu, "Dışarda Soğuk Var", 1991, T.ü.y.b, 81 x 62 cm; Turgut Zaim, "Hamur Açan Yörük Kadını", D.ü.y.b, 75,5 x 67 cm, Ankara Resim ve Heykel Müzesi.

Kaynak: (Edgü, 1992, 13; Yasa Yaman, 2012, 284).

Şekil 24-25: Oya Katoğlu, "Hamama Girenler Terler I", 1991, T.ü.y.b, 60 x 60 cm; Fazıl Enderûni, "Kadınlar Hamamı", *Zenânnâme, İÜK, T5502*.

Kaynak: (Edgü, 1992, 10; benhayattayken.blogspot.com, 4 Kasım 2020).

Oya Katoğlu'nun İstanbul'da Benadam Galerisi'nde düzenlenen son kişisel sergisinde yer alan 1991 tarihli "Dışarıda Soğuk Var" ve "Hamama Girenler Terler I" isimli çalışmalarında minyatür etkisi diğer resimlerine kıyasla fazladır (Şekil 22, 24). Özellikle bu resimlerdeki konu seçimi ve kompozisyon şemasında minyatür sanatından sıklıkla yararlanmıştır.

Katoğlu "Hamama Girenler Terler I" isimli eserinde kadınlar hamamının sıcaklık bölümünden bir kesit sunduğu çalışmasının kompozisyon şeması açısından aklı 18. yüzyılda Osmanlı döneminde yaşayan Fazıl Enderunî'nin yazdığı *Zenânnâme (İÜK, T5502)* adlı eserin içerisinde bulunan "Kadınlar Hamamı" tasvirini getirmektedir (Kaymakçı, 2022, 162-163; Bağcı vd., 2006, 275) (Şekil 24-25). Öte yandan Turgut Zaim'in de kadınlar hamamının sıcaklık bölümünü betimlediği "Hamamda İki Kadın"

isimli özgün baskı bir resmi vardır (Kaymakçı, 2021a, 222). Görüldüğü üzere sanatçı bir kez daha kadın temalı bir eserinde babasıyla aynı konuyu görselleştirmeyi tercih etmiştir.

Şekil 26: Refail, “Sultan III. Mustafa ve Şehzadesi”, 1757-1789, *Silsilename-i Osmaniye*.

Kaynak: (Mahir, 2012, 264).

Köklü bir geçmişe sahip olan, nakkaşlarının el yazmalarını süsleyen Osmanlı minyatürlerinde pencereyle birlikte ele alınan figürler, bu kez Oya Katoğlu'nun naif resimleriyle buluşmuştur. Katoğlu'nun da çalışmalarında pencere temasına vurgu yaptığı görülmektedir. Sanatçı Şekil 22'deki “Dışarıda Soğuk Var” çalışmasında, *Silsilename-i Osmaniye* (1757-1789) eserinin içerisinde yer alan “Sultan III. Mustafa ve Şehzadesi” adlı tasvirten etkilenmiş olmalıdır (Şekil 26). Batılılaşma dönemi sanatçılarından Refail'in yaptığı bilinen bu resimle, Katoğlu'nun çalışması oldukça benzerdir. Her iki resimde de sedirlerin üzerinde oturan figürler seyirciyle göz teması kurarken betimlenmiştir. Bu iki kompozisyonda da sanatçılar, gözü figürlerinin arkasında yer alan pencereden dışarıdaki manzaraya çeker. Arka plandaki pencerelerden görülen manzaralar ise başlı başına bir resim gibidir. Refail'in resminde konu seçiminden de kaynaklanan erkek figürler başrolde görülürken Katoğlu'nun kompozisyonunda ise kadın figürleri resmin odak noktası haline gelerek değişime uğramıştır.

Şekil 27-28: Oya Katoğlu'nun Tavukları Besleyen Çiftçi Resmi, 1974, T.ü.y.b, 49,5 x 62,5 cm; Berna Türemen, İsimli, T.ü.y.b, 45 x 55 cm.

Kaynak:(veryimportantlot.com, 10 Ekim 2021; www.turkishpaintings.com, 2 Kasım 2020).

Oya Katoğlu'nun kadın konulu eserlerinin kendinden daha sonraki yıllarda resim yapmaya başlayan naif ressamardan olan Hikmet Karabucak ve Berna Türemen'i etkilediği tespit edilmiştir. Bu iki sanatçının bazı eserlerindeki konu seçimi, kompozisyon şeması ve kıyafetlerde Katoğlu'nun etkisi görülmektedir. Konularında çoğunlukla kadın temasını işleyen Türemen, Oya Katoğlu gibi çiçek satan kadınları

ya da hayvanlarıyla ilgilenen çiftçi kadınları resmetmiştir (Şekil 27-28). Türemen kadın figürlerinde desenli fistanları ve şalvarları resmetse de Katoğlu'ndan farklı olarak dönemin modern kıyafetlerine ve yapılarına kompozisyonlarında yer verir. Hikmet Karabucak'ın portakal toplayanları, gelin ziyaretleri ve kadın hamamlarını konu aldığı çalışmaları, Katoğlu'yla benzer resmettiği temalardandır. Sanatçı, Oya Katoğlu'nun tuvallerindeki gibi figürlerin kıyafetlerini zengin motif anlayışıyla resmetmiştir. Fakat renk kullanımı Katoğlu'na göre daha sınırlı tutulur. Bununla birlikte çoğu enteriyör resimlerinde Katoğlu gibi pencereden bakan figürlere ve folklorik malzemelere yer vermiştir. Karabucak'ın modern kıyafetleri resmettiği çalışmaları da mevcuttur (Şekil 29).

Katoğlu'nu diğer Türk ve Avrupa naiflerinden farklı kılan özelliklerin ilk sırasında dönemin modern kıyafetlerine tuvallerinde yer vermemiş olması gelmektedir. Sanatçının kompozisyonlarındaki figürlerin kıyafetlerinde, diğer naiflere oranla geniş renk skalası ve motif çeşitliliği vardır. Kalabalık kompozisyonlara sahip çalışmalarında dahi Oya Katoğlu, her figür için ayrı bir renk ve motif kullanmıştır (Şekil 4). Sanatçının titiz bir işçilikle çalışması ve detaylara önem vermesi naif resmin bir özelliğidir. Çağdaşlarından Hikmet Karabucak ve Berna Türemen, Katoğlu'nun çalışmalarındaki figürlerin kıyafetlerinden etkilenseler de eserlerinde sınırlı renk anlayışı ve az motif kullanımı söz konudur (Şekil 29). Bununla birlikte canlı renkler yerine daha koyu renkleri tercih ettikleri görülmektedir. Avrupa naifleri ise genellikle çalışmalarında figürlerin kıyafetlerini desen yönünden zenginleştirmektense düz bir şekilde boyama eğilimindedir (Şekil 30).

Şekil 29-30: Hikmet Karabucak, "İsimsiz", 2010, T.ü.y.b; Henri Rousseau, "Bir Kadının Portresi", 1895, T.ü.y.b, 160 x 105, Picasso Müzesi.

Kaynak: (www.lebriz.com, 31 Mayıs 2022; en.wikimedia.org, 31 Mayıs 2022).

Türk ve Avrupa naiflerinin tuvallerindeki kıyafetler desen ve renk yönünden incelendiğinde Katoğlu'nun kompozisyonlarındaki kadar zengin motif anlayışı, canlı renkler ile geniş renk skalası tespit edilmemiştir (Şekil 28-30). Sanatçının tuvallerindeki bu detaycılık, Osmanlı minyatür sanatının ustalarından Nigari, Nakkaş Osman ve Levni'de de bulunmaktadır. Örneğin Katoğlu, canlı ve geniş renk skalasına sahip figürlerin kıyafetlerinde Nakkaş Levni'den etkilenmiş olmalıdır. Sanatçının, kumaşlardaki desenlerin her birini tek tek boyaması ve motif çeşitliliği

Nigari ve Nakkaş Osman ile benzerlik taşımaktadır (Kaymakçı 2022: 158, 168). Öte yandan Oya Katoğlu, kumaşlardaki desenlerde bulunduğu dönemin motiflerine yer vermiştir. Bazı kadın figürlerinin fistanlarında, şalvarlarında ve bluzlarındaki motiflerde, dönemin Sümerbank kumaşlarındaki motiflerle benzerlikler bulunmaktadır.

Oya Katoğlu kompozisyonlarındaki tarlaya giden, pazarda satış yapan ya da göl kenarlarında çamaşır yıkayan kadın figürlerinin kıyafetlerini hangi işle meşgul olduğu fark etmeksizin temiz ve bakımlı resmetmiştir. Çağdaş Türk resminin önde gelen isimlerinden Neşet Günel'in figürlerinin kıyafetleri gibi eski değildir. Katoğlu yapıtlarında, Turgut Zaim, Mehmet Pesen, Nedim Günsür, Fikret Otyam ve Nuri İyem'in çalışmalarında yansıttığı şekilde figürler sade ve güzel giysilerle bezenmiştir.

Sanatçının tuvallerinde güzel kıyafetleri gerçekçi, zengin motif ve renk anlayışıyla yansıtmasında uzun yıllar dekoratörlük görevinde bulunan Zaim'in etkisi de vardır. Fakat Oya Katoğlu'nun çalışmalarına oranla motif ve renk kullanımı daha sınırlı tutulmuştur (Kaymakçı, 2021b, 349).

Sonuç

Oya Katoğlu, kariyerini ressamlık mesleğine yöneltmesiyle birlikte sanatın çeşitli dallarında resim çalışmalarına başlamıştır. Sanatçıyla ilgili literatüre kazandırılan yayınlar incelendiğinde, dönemin dergilerinde ve kitaplarında Katoğlu'nun başarılarına, üslubuna, tekniğine ve konularına kısaca yer verildiği görölmektedir. Özellikle Anadolu yaşamı ve pazar konulu eserleri diğer çalışmalarına oranla ön plana çıkarılırken sanatçının diğer çalıştığı temalar geri planda kalmıştır. Sözü edilen konulardan biri de kadın temalı yapıtlarıdır. Makalenin amacı, Oya Katoğlu'nun diğer çalışmaları kadar önemli olan kadın temalı eserlerine ışık tutmaktır. Çalışmada sanatçının kadın konulu eserleri üzerinden resim okumaları yapılmıştır. Araştırma, naif ressam Oya Katoğlu'yla ilgili kaleme alınmış güncel ve detaylı bir yayın ya da monografik bir kitabın bulunmaması, üslubundaki gelişim ve kadın temalı çalışmalarının tespit edilmesi literatüre sağladığı katkı yönüyle önemlidir.

Makalede, kronolojik olarak Oya Katoğlu'nun kadın temalı resimleri üzerinden okumalar yapılmıştır. Sanatçının dergi, kitap ve sergi kataloglarından elde edilen görselleri teknik ve üslup olarak incelenerek analiz edilmiştir. Kadın temalı eserlerinin benzer yanları ve farklılıkları vurgulanmıştır. Katoğlu'nun esinlendiği ve etkilediği naif sanatçılar tespit edilerek ayrı bir başlık altında kıyaslanmıştır.

Oya Katoğlu'nun resim yapmaya başladığı yıllar, çağdaş Türk resminde sayıca erkek ressamaların ağırlıkta olduğu yıllara rastlamaktadır. Bu dönemde resme yönelen az sayıdaki kadın sanatçılardan biri olan Oya Katoğlu'nun, tuvallerinde ilk yıllardan itibaren istikrarlı bir şekilde kadın temasını görselleştirildiği tespit edilmiştir. Özellikle de sanatçı, tuvallerinde Anadolu'daki kadınların neler yaşandığını, kadınların toplumdaki yerini, onlardan neler beklendiği ve çektikleri zorluklar ile günlük yaşamlarındaki uğraşlarını ele almaya çalışmıştır. Bununla birlikte sanatçının çalışmalarındaki diğer konular incelendiğinde toplumsal mesaj içeren bir resmi tespit edilememiştir. Katoğlu'nun taval resimleriyle eş zamanlı yürüttüğu, dönemin kadın ve aile konulu kitapları için kadın temalı kapak kompozisyonları çalışarak bu konuyu pekiştirdiği görölmektedir. Söz konusu kitapların yazarlarının

çalışmalarında Oya Katoğlu'nun resimlerine yer vermek istemesi, sanatçının tuvallerinde vermek istediği mesajın, topluma ulaştığının bir göstergesidir (Şekil 16-17).

Kadın temalı eserleriyle çağdaşlarını etkileyen ve bu türde eser üretmelerini sağlayan Oya Katoğlu, bu yönüyle Türk naif resmine katkıda bulunmuştur (Şekil 27-28). Bu sanatçıların gerek tuvallerinde aynı kadın konulu sahnelere yer vermesi gerek folklorik malzemeler, renkli ve desenli kumaşları kompozisyonlarına aktarması Katoğlu'nun eserlerinin dönemin sanatçıları tarafından takip edildiğinin ve beğenildiğinin de bir işaretidir.

Çağdaşlarına ilham veren naif ressam Oya Katoğlu'nun resimlerinde, babası Turgut Zaim'den ve geleneksel Osmanlı minyatür sanatından izler bulunmasına rağmen sanatçı zamanla kendi özgün üslubunu yaratmayı başarmıştır (Şekil 20-28). Kompozisyonlarında kendine has mimarisi, geniş renk skalası, kalabalık figür prensibi, yöresel kıyafetleri, folklorik eşyaları ve manzarası göze çarpmaktadır (Şekil 2-15). Oya Katoğlu, kadın temasını naif bir ressam olmasına rağmen toplumsal konular ile birlikte ele almış başarılı bir kadın ressamımızdır.

Teşekkür

Çalışmaya katkılarından dolayı Dr. Öğr. Üyesi Gülsen TEZCAN KAYA'ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Bildirim

Bu çalışma 13/01/2022 tarihinde Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Anabilim Dalı programında kabul edilen "Çağdaş Türk Resminde Bir Naif Ressam: Oya Katoğlu" başlıklı Yüksek Lisans tezinden üretilmiştir.

Kaynakça

- Abadan Unat, Nermin. *Türk Toplumunda Kadın*. Ankara: Araştırma Eğitim ve Ekin Yayınları, 1982.
- Aksoy, Fahir. *Naif Sanat ve Türk Naifleri*. İstanbul: Ak Yayınları, 1990.
- Anonim. "Oya Katoğlu, Uluslararası Sergilerde Başarı Üstüne Başarı Kazanıyor". *Milliyet Sanat Dergisi*/8 (Kasım 1972), 8-9.
- Atagök, Tomur. *Cumhuriyet'ten Günümüze Kadın Sanatçılar*. İstanbul: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1993.
- Bağcı, Serpil vd. *Osmanlı Resim Sanatı*. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1. Basım, 2006.
- benhayattayken.blogspot.com. "Zenâname Kadınlar Hamamı". Erişim 4 Kasım 2020. <https://benhayattayken.blogspot.com/2018/03/osmanli-tasvir-sanatlar-kadn-ve-erkekler.html>
- Beyaz Art Müzayede. "Oya Katoğlu". Erişim 14 Aralık 2018. <http://www.beyazart.com/sanatci/Oya-Zaim-Kato%C4%9Flu>
- Büyükişleyen, Zahit. *Türk Resminde Ankaralı Sanatçılar*. Ankara: Sanat Yapım Yayıncılık, 1991.
- Edgü, Ferit. *Oya Zaim Katoğlu Benadam Sanat Galerisi Sergisi*. İstanbul: Benadam Sanat Galerisi Yayını, 1992.
- en.wikipedia.org. "Henri Rousseau". Erişim 31 Mayıs 2022. https://en.wikipedia.org/wiki/Henri_Rousseau
- Erzen, Jale Necdet. "Naif Sanat". *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*. ed. Zeynep Rona vd. 2/1332-1333. İstanbul: Yem Yayınları, 1997.
- Eyüboğlu, Bedri Rahmi. "Oya Katoğlu". *Türkiyemiz Dergisi*/10 (Haziran 1973), 29-36.
- Görünür, Lale. "Katoğlu, Oya". *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*. ed. Zeynep Rona vd. 2/969- 970. İstanbul: Yem Yayınları, 1997.
- Gültekin, Gönül. *Batı Anlayışında Türk Resim Sanatı*. Ankara: T.C. Ziraat Bankası Yayınları, 1992.
- İslimyeli, Nüzhet. "Katoğlu, Oya". *Türk Plastik Sanatçıları Ansiklopedisi*. 2/403-404. Ankara: Ankara Sanat Yayınları, 1969.
- İslimyeli, Nüzhet. *Ülkemize Onur Kazandıran Sanatçılar*. Ankara: Ankara Sanat Yayınları, 1980.
- Katoğlu, Oya. "Ressam Oya Katoğlu". *Arkitekt Dergisi* 42/349 (Ocak 1973), 13-28.
- Kaymakçı, Gizem Nur. "Turgut Zaim'in Özgün Baskı Resimleri Üzerine Bir İnceleme". *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi* 7/15 (Kasım 2021a), 213-238.
- Kaymakçı, Gizem Nur. "Turgut Zaim'in Dekorasyonları ve Dergi-Kitap Resimleri Üzerine Bir Değerlendirme". *Safran Kültür ve Turizm Araştırmaları Dergisi* 4/3 (Aralık 2021b), 342-359.
- Kaymakçı, Gizem Nur. *Çağdaş Türk Resminde Bir Naif Ressam: Oya Katoğlu*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022.

- Kocabıyık, Nesrin. *Artı Mezat Başyapıtlar Müzayedesi*. İstanbul: Artı Mezat Yayınları, 2000.
- Mahir, Banu. *Osmanlı Minyatür Sanatı*. İstanbul: Kabalcı Yayınları, 2012.
- Manukyan, Ayda Şirin. "Naif Resim". *Cumhuriyet'in Renkleri, Biçimleri*. ed. Ayla Ödekan. 40-47. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları, 1999.
- Ortaylı, İlber. "Türkiye'de Ailenin Değişimi: Sanatsal Acıdan İncelemeler". *Türkiye'de Ailenin Değişimi: Yasal Acıdan İncelemeler*. ed. Türköz Erder. 1/187-191. Ankara: Türk Sosyal Bilimler Derneği, 1984.
- Özsezgin, Kaya. *Sanat Üzerine Yazılar*. İstanbul: Cumalı Sanat Galerisi Yayınları, 1981.
- Özsezgin, Kaya. "La Quête D'une Nouvelle Identité". *Historie De La Peinture Turque*. 315-414. İstanbul: Palasar Sa., 1988.
- Sergi Rehberi. "Oya Zaim Katoğlu". Erişim 10 Ekim 2020. https://sergirehberi.com/artist_detay.aspx?gorsel=1&a_id=2093&q1=-Gorseller&q=Oya-Zaim-Katoglu
- Soundry, Fikret. "Oya Katoğlu Birinci Ödülü Aldı". *Ankara Sanat Dergisi/77* (Eylül 1972), 22.
- Şenyapılı, Önder. *Benim Sanatçılarım*. Ankara: Sanatyapım Yayıncılık, 1989.
- Tansuğ, Sezer. *Çağdaş Türk Sanatı*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1999.
- Tezcan Kaya, Gülsen. "İslam Tasvir Sanatında İkonografik Çözümleme". *Türk Dünyası Araştırmaları/183* (Aralık 2009), 451-458.
- Turkish Paintings. "Berna Türemen". Erişim 02 Kasım 2020. http://www.turkishpaintings.com/index.php?p=34&l=1&modPainters_artistDetailID=830
- Very Important Lot. "Oya Zaim Katoğlu". Erişim 10 Ekim 2021. <https://veryimportantlot.com/en/lot/view/oya-zaim-katoglu-1940-istanbul-bauerin-in-tracht-199076>
- www.bonhams.com. "Camille Bombois". Erişim 30 Temmuz 2021. https://www.bonhams.com/search/?q=Camille+Bombois#/q0=Camille%20Bombois&MRO_display=search&m0=0?q=Camille%20Bombois
- www.digitalssm.org. "Oya Katoğlu". Erişim 31 Ekim 2020. <https://www.digitalssm.org/digital/collection/ResimKlksyn/id/866/>
- www.gittigidiyor.com. "Ressam Oya Katoğlu Kartpostal". Erişim 31 Mayıs 2022. https://www.gittigidiyor.com/koleksiyon/ressam-oya-katoglu-tablo-tebrik-karti-gelinevi-ziyareti_pdp_755482829
- www.lebriz.com. "Hikmet Karabucak Resim Sergisi". Erişim 31 Mayıs 2022. <http://www.lebriz.com/pages/exhibition.aspx?lang=TR&exhID=2473&bhcp=1>
- www.terakkisanat.com. "Oya Katoğlu". Erişim 10 Ekim 2020. http://www.terakkisanat.com/web/koleksiyon/oyakatoglu/oyakatoglu_koleksiyon.html

Yasa Yaman, Zeynep. *Ankara Resim ve Heykel Müzesi*. Ankara: T.C. Kùltür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2012.

Zimmer, Elke. "Oya Katoğlu'nun Yeni Bir Uluslararası Başarısı". *Milliyet Sanat Dergisi*/82 (Mayıs 1974), 14-16.